Da'vat

Биз ўз истеъдодли, фидойи болаларимиз, фарзандларимизга билим ва касб чўққиларини забт этиши учун қанот беришимиз керак.

Ислом КАРИМОВ.

Ilm o'zni bilmakdir

Ma'rifat

МАЪРИФАТ • ХАЛҚ ЗИЁЛИЛАРИ ГАЗЕТАСИ •

Ibrat

Яқинда Ғузор тумани М. Раҳмонов номидаги жамоа ширкат хўжалигида жаҳон тиллари лицейи очилди. Бу зиё масканида инглиз, француз, немис, рус тиллари мукаммал дастур асосида ўқитилади.

1931 йилдан чиқа бошлаган **1997 йил 1 март, шанба** **Баҳоси сотувда эркин нархда.** **№ 18 (6914)**

КЕЧАГИ КУНИМИЗ ТАҲЛИЛ ЭТИЛДИ, ЭРТАМИЗНИНГ РЕЖАСИ ТУЗИЛДИ

Ҳисобот икки хил бўлишини илгари собиқ совет тузуми «тузини» тотганлар ва энди эса мустақил юртда эмин-эркин яшаб, меҳнат қилаётган фуқароларимиз яққол сезиб қолдилар. Илгариги мустабид тузумда йиллик ҳисобот бугунгидек бўлмаган ва шунинг учун ҳам ҳисобот мажлиси юзаки ёки расман ўтказиб юборилаверган.

Уч кун аввал республика Вазирлар Маҳкамасида ўтган 1996 йилда Ўзбекистонни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш якунлари ҳамда 1997 йилда мамлакатимизда амалга оширилаётган иқтисодий ислоҳотларнинг устувор йўналишларига бағишланган мажлис чуқур таҳлилларга бой тарзда ўтди.

Айниқса, Президент Ислом Каримовнинг нутқидаги бу таҳлил ва хулосалар келажак учун аниқ вазифаларни белгилашга омил бўлди. Биз ҳам муштарийларимизга ушбу нутқ матнини ҳавола этарканмиз, ундан кўзлаган мақсадларимиз бор. Тўғри, мазкур нутқ ойнаи жаҳон орқали намойиш этилди. Телевидениенинг ўзига хос қулайлик ва ютуқларини инкор этмаймиз. Дейлик, томошабин даврадаги руҳни, нотиқнинг ҳис-ҳаяжонларини, аниқроғи, жараённи ҳис қилиб туриши мумкин. Бироқ ундан ҳар ким ҳам қўлланма сифатида фойдалана олмайди. Ўқитувчига эса мамлакатдаги ислоҳотларнинг боришини дарс жараёнида ўқувчига етказиб туриш, аниқроғи болани амалий ҳаётга қўшиш учун бу нутқ доимий ҳамроҳ булиши керак. Аниқроғи, фарзандларимизга бугунги ютуқларни кўрсатиб, муаммоларни тушунтириб борсак, мустақил ҳаётга қадам қўйганларида ишга қийналмасдан киришиб кетадилар.

Қолаверса, ёш кадрларни тайёрлаш, бу борада халқ таълими ва олий таълим олдидаги вазифалар ҳам белгилаб берилганки, нутқни яна бир бор ўқиб, уни таҳлил қилиб, ҳар бир муассаса ўзига тегишли жиҳатларини олиши фақат ишимиз ривожига хизмат қилади.

ИСЛОҲОТЛАР ИЗЧИЛЛИГИ — ИНСОН МАНФААТЛАРИ ОМИЛИ

ПРЕЗИДЕНТ ИСЛОМ КАРИМОВНИНГ ВАЗИРЛАР МАҲКАМАСИНИНГ ЎЗБЕКИСТОННИНГ 1996 ЙИЛДАГИ ИЖТИМОИЙ-ИҚТИСОДИЙ ТАРАҚҚИЁТИ ЯКУНЛАРИ ҲАМДА 1997 ЙИЛДАГИ ИҚТИСОДИЙ ИСЛОҲОТЛАРНИНГ УСТУВОР ЙЎНАЛИШЛАРИГА БАҒИШЛАНГАН МАЖЛИСИДАГИ МАЪРУЗАСИ

Муҳтарам кенгаш қатнашчилари!

1996 йил якунлари, эришилган натижалар ва шу билан бирга ислоҳотларни амалга оширишда йўл қўйилган хато ва камчиликлар таҳлили биз учун алоҳида муҳим аҳамият касб этади. Чунки 1997 йилги иқтисодий янгиланишларнинг устувор йўналишлари айни мана шу асосда белгиланиши керак.

Ўтган йилга якун ясар эканмиз, унинг асосий хусусиятлари ҳақида хулоса чиқарганда, 1996 йил мамлакатимиз учун бозор иқтисодиётига асосланган демократик янгиланишлар йўлида муҳим босқич бўлди, дейишга тўла асосимиз бор.

1996 йил ҳақида гапирар эканмиз, **энг аввало** у иқтисодий ва молиявий барқарорлик йили бўлганини тўла ишонч билан айтиш мумкин. Чунки бу йилда иқтисодий ўсиш учун мустаҳкам пойдевор яратилди.

Ялпи ички маҳсулот 1995 йил даражасига қараганда 101,6 фоизни, саноат маҳсулоти ҳажми — 106 фоизни, истеъмол молларини ишлаб чиқариш — 108 фоизни ташкил этди. Бюджет камомади 3,5 фоиздан ошмади. Пулнинг қадрсизланиш ўртача йиллик даражаси 2 мартага камайди. Нақд пул эмиссияси даражаси эса 20,4 фоиздан 19,7 фоизга қисқарди.

Иккинчидан. Миллий валютани мустаҳкамлашга қаратилган чора-тадбирлар амалга оширилди. Бу миллий валютанинг ягона тўлов воситаси сифатидаги мавқеини ошириш имконини берди. Биржадан ташқари валюта бозорини ривожлантириш учун ташкилий ва ҳуқуқий шарт-шароитлар барпо этилди. Ўзбекистон Республикаси валюта биржасида 1995 йилда 1,3 миллиард доллар сотилган бўлса, 1996 йилда 3,3 миллиард доллар миқдорида хорижий валюта сотилди.

Учинчидан. Иқтисодиётнинг таркибий тузилиш жиҳатидан ўзгартириш ишлари изчил амалга оширилди. 166,5 миллиард сўмлик сармоя ўзлаштирилиб, бундан 66 фоизи ишлаб чиқариш соҳаларини ривожлантиришга сарфланди.

Асака автомобиль заводи, «Кварц» ишлаб чиқариш бирлашмасида меъморлик ойнаси ишлаб чиқариш бўйича цех қурилиши тугалланди, «Кабул-Тўйтепа-Текстайлз» қўшма корхонаси, Қарши шаҳридаги тўқимачилик комплекси, чарм маҳсулотларини ишлаб чиқариш ва қайта ишлаш бўйича «Касмир-Дери» қўшма корхонаси, Чирчиқдаги болалар пойабзали ишлаб чиқариш бўйича «КИБО» қўшма корхонаси ва яна бир қанча муҳим объектлар фойдаланишга топширилди.

Бухоро нефтни қайта ишлаш заводи, Газли-Нукус газ қувури, 3-кон-металлургия заводи, Ғузор-Бойсун-Қумқўрғон янги темир йўли, Қамчиқ довонидаги автомобиль йўли қурилишлари жадал суръатлар билан амалга оширилмоқда, Ўзбекистон қийин эрийдиган ва ўтга чидамли материаллар комбинати, Олмалиқ кон-металлургия комбинати ва бошқа муҳим объектларни қайта қуриш давом эттирилди. 150 дан ортиқ янги хилдаги маҳсулот ишлаб чиқариш ўзлаштирилди.

Тўртинчидан. Мулкни давлат тасарруфидан чиқариш ва хусусийлаштириш, бозор инфраструктурасини шакллантириш, қимматли қоғозлар бозорини ривожлантириш бўйича чора-тадбирлар амалга оширилди.

Бозор ислоҳотлари натижасида ҳозирги пайтда халқ хўжалигида банд кишиларнинг ва ишлаб чиқарилган миллий даромаднинг 70 фоизи, саноат маҳсулотининг 53,5 фоизи, қишлоқ хўжалиги маҳсулотининг 97,7 фоизи нодавлат сектори ҳиссасига тўғри келди.

Бешинчидан. Ташқи иқтисодий фаолият сезиларли даражада фаоллашди. Ташқи савдо обороти 9,3 миллиард доллардан ошди. Бу ўтган йил даражасидан 1,4 марта кўпдир. Ташқи иқтисодий фаолиятимиз жуғрофияси ҳам анча ўзгарди. Иқтисодий ривожланган ва ривожланаётган хорижий мамлакатлар билан ташқи савдо обороти 1,7 мартага кўпайиб, умумий ҳажмнинг 72 фоизини ташкил этди.

Шу билан бирга ўтган йили олдимизга қўйилган вазифаларни амалга оширишда жиддий хато ва нуқсонларга ҳам йўл қўйилганини тан олиш лозим.

1996 йил қишлоқ хўжалиги учун оғир келди. Қишлоқдаги ислоҳотлар жуда суст ва кўп ҳолларда расмиятчилик йўлида амалга оширилмоқда. Яқинда бу масалалар махсус кенгашда кўриб чиқилди ҳамда бу вазиятга принципиал баҳо берилди. Иқтисодиётнинг бошқа соҳаларида ҳам бундай камчиликлар мавжуд.

Пул қадрсизланиши даражаси қисқаришига қарамасдан, йил натижалари бўйича бу кўрсаткич кўзда тутилган тахминлардан юқори бўлди. Кўпгина корхона ва соҳаларнинг молиявий аҳволи мураккаблигича қолмоқда, айланма (оборот) маблағлари етишмаслиги сезилмоқда, ўзаро ҳисоб-китоб муаммоси ва тўловлар илгаригидай долзарб бўлиб турибди.

Корхоналарни акциялаштириш жараёни суст ва юзаки бормоқда, қимматли қоғозлар бозори ҳам яхши ривожланмаган, фонд бозори фаолиятида ҳам камчилик кўп. Корхоналарда мулк шакли ўзгарди, бироқ улар фаолиятида принципиал, сезиларли ўзгаришлар деярли юз бергани йўқ.

Бозор инфраструктурасини шакллантириш, банк, молия ва суғурта тизимларини қайта ташкил этиш, бу соҳаларда билимдон ва замонавий фикрлайдиган мутахассисларни тарбиялаш бўйича ҳали жуда кўп иш қилиниши керак.

Республикада зарур ҳуқуқий база барпо этилган, бироқ ҳуқуқий меъёрлар ҳозирча суст амалга оширилмоқда. Шахсий ташаббусда тадбиркорликни ривожлантириш учун ҳам ташкилий иқтисодий шарт-шароитлар барпо этилган, бироқ бу ерда ҳам тўсиқлар жуда кўп. Ўрта ва кичик бизнес ҳам янада жиддийроқ қўллаб-қувватлашга муҳтож.

Кўпгина раҳбар ходимлар ва ўрта бўғин ходимлари онгида мустаҳкам ўрнашиб қолган маъмурий-буйруқбозлик тизимининг қолиплари ҳамон жуда мустаҳкам. Афсуски, бу одамларнинг кўпчилиги юз бераётган ўзгаришларни ғоят заиф идрок қилмоқда. Улар бу ўзгаришларнинг моҳиятини яхши англаб етмаяпти ва шу сабабли ислоҳотлар йўлига тўсиқ бўлмоқда.

Ҳали мулкдорлик туйғуси ҳам тўла қарор топгани йўқ. Мулкдорлик ҳуқуқи берилган кишилар ўзини мулкдор деб ҳисоблай олмаяпти, мулкка эгалик ҳуқуқларидан фойдалана олмаяпти. Ҳақиқий мулкдорлик туйғусидан маҳрум киши ўз ҳуқуқлари учун, ишлаб чиқариш самарадорлиги ва пировард натижа учун кураша олмайди. Бу борада ҳуқуқий асос, ҳуқуқ ва суд органлари, адвокатура, суғурта ва аудит тизими ҳам заиф ишлаяпти. Бу эса бугунги кунда мулкдорлар синфини шакллантириш ва ривожлантириш, умуман ислоҳотлар самарадорлигига салбий таъсир кўрсатадиган энг катта муаммодир.

Муҳтарам дўстлар!

Ҳал этилмаган муаммолар мавжудлигига қарамай, 1996 йилда иқтисодий ислоҳотларнинг амалга оширилишига баҳо бериладиган бўлса, йилнинг асосий якунлари умуман бажарилган, деган хулосага келиш мумкин.

Мен бир гапни кўп такрорлаганман, ҳозир ҳам эътиборингизни шунга яна бир бор жалб этмоқчиман. Бу — ислоҳотлар жараёни изчил ва тўхтовсиз жараён эканидир. Биз амалга ошираётган ислоҳотларни қандайдир вақт доираси билан, муайян муддатлар билан чеклаб-чегаралаб бўлмайди. Барча ўзгаришларни босқичма-босқич, яъни тадрижий йўл билан амалга оширишимиз лозим.

Биз 1997 йилга айнан мана шу нуқтаи назардан, яъни Ўзбекистоннинг сиёсий, иқтисодий ва гуманитар ислоҳотлар йўлидан дадил боришидаги изчил босқич сифатида қарашимиз лозим.

1997 йилнинг энг муҳим, устувор вазифалари иқтисодий ислоҳот, тадбиркорлик ва хорижий сармоялар бўйича идоралараро кенгашда, шу йил 27 январь куни ўтказилган қишлоқ хўжалиги масалаларига бағишланган йиғилишда кенг муҳокама этилган эди.

Хўш, биз 1997 йилда эътиборни қандай вазифаларни бажаришга қаратишимиз, бунинг учун зарур бўлган барча ресурсларни сафарбар этишимиз керак? Биз учун нималар устувор бўлиши лозим?

Ўзбекистон аҳлига яхши маълумки, **1997 йил Инсон манфаатлари йили, деб белгиланган.** Бугунги кунда ҳар бир киши бу ғоя замирида қандай маъно мужассамлигини, бу билан биз ўз олдимизга қандай мақсад қўйганимизни яхши англаб олиши жуда муҳимдир. Нима учун бу масала бугунги кунда бундай улкан ва долзарб аҳа-

(Давоми 2-бетда).

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ВАЗИРЛАР МАҲКАМАСИНИНГ ҚАРОРИ

«ЖАҲОН АДАБИЁТИ» ЖУРНАЛИНИ ТАШКИЛ ЭТИШ ТЎҒРИСИДА

Ўзбекистон халқи, айниқса, ёшларнинг дунёқарашини янада бойитиш, уларнинг умумбашарий қадриятлар, инсониятнинг маънавий мероси дурдоналаридан баҳраманд бўлишлари, ҳар томонлама камол топишлари учун шароит яратиш, кенг жамоатчиликни илғор жаҳон адабиёти ва санъатининг нодир намуналари билан мунтазам таништириб бориш ва адибларимизнинг халқаро алоқаларини кенгайтириш мақсадида Вазирлар Маҳкамаси ҚАРОР ҚИЛАДИ:

1. Ўзбекистон Республикаси Давлат матбуот қўмитаси, республика «Маънавият ва маърифат» жамоатчилик маркази ва Ёзувчилар уюшмасининг «Жаҳон адабиёти» ойлик журналини ташкил этиш тўғрисидаги таклифи маъқуллансин.

2. «Жаҳон адабиёти» журнали таҳририяти зиммасига қуйидаги вазифалар юклансин:

— жаҳон адабиётидаги истиқлол ғояларига мос ватанпарварлик, инсонпарварлик каби юксак ғояларни улуғловчи, турли миллатларнинг серқирра ҳаётини теран образларда ҳаққоний акс эттирувчи бадиий баркамол асарларни чоп этиш орқали халқимизнинг, айниқса, ёш авлоднинг маданий юксалиши, миллий тафаккурининг такомиллашиши учун маънавий муҳит ҳозирлаш;

— илғор хорижий давлатлар нашриётлари, таҳририятлари, йирик адабиёт намояндалари билан ижодий алоқалар ўрнатиш, журналхонни чет эл адабиётининг ёрқин намуналари билан таништириб бориш;

— жаҳондаги адабий-бадиий жараённи холис ва ҳаққоний таҳлил қилиш орқали ўзбек адабиётининг янги ижодий тажрибалар орттириши учун шароит яратиш;

— журнал ишига энг тажрибали таржимонларни жалб қилиш, маҳоратли танқидчилар ва таржимонлар мактабини яратиш;

— ўзбек ва жаҳон адабиёти, санъати намояндаларининг ҳамкорлигини, халқлар ўртасидаги дўстлик ва маданий алоқаларни янада кенгайтирувчи тадбирлар ўтказишга бош-қош бўлиш.

3. Ўзбекистон Республикаси Давлат матбуот қўмитаси ва муассислар Меҳнат вазирлиги, республика Муаллифлик ҳуқуқини ҳимоя қилиш давлат агентлиги билан биргаликда бир ой муддатда:

«Жаҳон адабиёти» журналининг низомини ишлаб чиқсин;

журналнинг ҳажми, даврийлиги, таҳрир ҳайъати, ходимлари штат жадвали, уларнинг ойлик маошлари, журнал қалам ҳақи миқдорини белгилансин;

журнал нашри учун керакли қоғоз ва бошқа моддий-техника таъминоти ҳамда обуна масалаларини ҳал этсин;

журнал жамоаси фаолияти учун зарур шарт-шароитларни яратиб берсин.

4. Журнал таҳририяти Тошкент шаҳар, Навоий кўчаси, 30-уйга жойлаштирилсин.

5. Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги:

муассислар тақдим этган ҳисоб-китоб асосида 1997 йилдан бошлаб ҳар йили ушбу журналга обунадан тушадиган маблағ билан нашр этишга сарфланадиган харажатлар тафовутини молиявий таъминлаш учун давлат бюджетидан тегишли маблағни ажратишни кўзда тутсин;

таҳририятга битта енгил автомобиль харажатларига лимит ажратсин;

пул-кредит сиёсати бўйича республика комиссияси «Жаҳон адабиёти» журналига хорижий давлатлар даврий нашрларига обуна бўлиш, чет мамлакатларда чоп этилган адабиёт ва санъат асарларини сотиб олиш, хорижлик муаллифларга қалам ҳақи тўлаш, қоғоз ва бошқа матбаа ашёларини харид қилиш учун зарур бўлган маблағларни эркин алмаштириладиган валютага белгиланган тартибда айирбошлашни таъминласин.

6. Ўзбекистон Ташқи иқтисодий фаолият миллий банки журнал таҳририятининг миллий ва чет эл валютасидаги ҳисоб-китоб счетларини очсин.

7. Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги, Халқ таълими вазирлиги, Ташқи ишлар вазирлиги, Ўзбекистон Фанлар академияси тасарруфларидаги муассасалар, олий ўқув ва илмий-текшириш институтлари имкониятларини сафарбар қилиб, журналда чоп этиш учун асарлар танлаш, уларни баҳолаш ҳамда нашрга тайёрлашда, шунингдек, чет мамлакатлар билан ҳамкорлик алоқаларини боғлашда таҳририятга ёрдам берсинлар.

8. Ўзбекистон Республикаси Алоқа вазирлиги журнал таҳририятини замонавий, шу жумладан, ҳукумат алоқа воситалари билан таъминласин.

9. Мазкур қарорнинг бажарилишини назорат қилиш Бош вазирнинг ўринбосари А. Азизхўжаев зиммасига юклатилсин.

Вазирлар Маҳкамасининг Раиси
И. КАРИМОВ.

Тошкент шаҳри,
1997 йил 27 февраль.

• Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов Американинг хориждаги хусусий сармоялар бўйича корпорацияси (ОПИК) президенти ва бош ижрочиси Руд Харкин хонимни қабул қилди.

• «Ўзагросуғурта» давлат акциядорлик суғурта компаниясини ташкил этиш тўғрисида» Ўзбекистон Республикаси Президентининг Фармони чиқди.

• 25 февраль куни Тошкентда МДҲ мамлакатлари мудофаа вазирларининг амалий учрашуви бўлиб ўтди.

• Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримов Корея Республикасининг мамлакатимиздаги Фавқулодда ва Мухтор элчиси Со Кон Ини қабул қилди.

JUMLADA JAHON

• Шу йилнинг 1 мартидан бошлаб Ўзбекистон Республикаси Марказий банкининг 1997 йил намунасидаги қиймати 200 сўм бўлган пул билети муомалага чиқарилди.

• Марказий Осиёдаги Тожикистон, Туркманистон, Қирғизистон, Қозоғистон ва Ўзбекистон вакиллари Ашгабатда бўлиб ўтган ЮНИСЕФ халқаро ташкилотининг болалар ҳуқуқларига бағишланган анжуманида БМТнинг болалар ҳуқуқлари бўйича конвенцияси аҳамиятини ошириш ва минтақанинг ижтимоий тараққиёт дастурини амалга ошириш юзасидан ҳаракатларни мувофиқлаштириш ҳақида фикрлашдилар.

• КХДР Корея ярим оролида вазиятни барқарорлаштириш учун тўрт томонлама — Шимолий ва Жанубий Корея, АҚШ ва Хитой иштирокидаги музокараларни давом эттиришга розилигини билдирди.

• Янгиланган НАТОнинг фақат битта душмани бўлиши мумкин, у ҳам бўлса Европа беқарорлигидир, деди АҚШ давлат котиби Мадлен Олбрайт хоним.

Obuna-97

50 МИНГГА ЕТДИК

Февраль ойидаги биринчи сонимизда яна шундай сўзларни ёзиш насиб этсин дегандик. Шукри, насиб этди. Март ойидаги биринчи сондан обуначиларимизнинг адади яна ҳам ошди. Февраль ойи давомида хат-хабарлар кескин кўпайганлиги ҳам яққол сезилди. Ҳар ҳолда бу хушхабарлар биз — газета ходимларини жуда хурсанд этади. Даврамизга хуш келибсиз!

Ўқувчиларимиз сафи кенгайган сайин масъулият ошиб боришини ҳам ҳис қиляпмиз. Ўз навбатида газетамизда чоп этиладиган мақола ва хабарларнинг яхши мазмунидаги, таъбир жоиз бўлса, шаклидаги сифатни яхшилашга ҳаракат қиламиз, табиийки, бу ҳаракатимизга сиз азиз зиёлиларимизни янада фаол бўлиб қўшилишга таклиф этамиз.

Фурсат ғаниматида яна бир гап. Хатларда ва телефон орқали йилнинг қолган ойлари учун обуна бўлиш мумкинми, дея сўраб қоладилар. Жавобимиз жуда осон — барча алоқа бўлимларида «Маърифат»га обуна бўлишингиз мумкин. Уч ойга обуна бўлганлар март ойи давомида қолган ойлар учун ҳам обуна бўлсангиз, апрель ойидан бошлаб «Маърифат» хонадонингизга ташрифини давом эттираверади.

ТАҲРИРИЯТ.

Tajriba, sinov, natija

ЎҚУВЧИ ФАОЛЛАШАДИ, ХОЛИС БАҲОЛАНАДИ

Кейинги 1,5 йилда халқ таълимининг барча босқичларига жадал кириб келган янгиликлардан бири, шубҳасиз, бу ўқувчилар билимини аниқлашда тест усулларининг қўлланилишидир. Тест — бу дунё тажрибаси. Бу усул аллақачон жаҳоннинг кўплаб ривожланган давлатларида амалда синовдан ўтган. Матбуотимиз саҳифаларида ҳам тест усули ҳақида турли ижобий ва шунингдек, салбий фикрлар ҳам билдирилмоқда.

Тест усули орқали ўқувчилар билимини баҳолаш, айниқса, табиий фанлар бўйича ўз афзаллигини кўрсатади. Шу билан бирга бу усулдан фойдаланиш муаллимдан ўз устида кўпроқ ишлашни, изланиш ва маҳоратни тақозо этади. Чунки тест саволлари тузилаётганда ўзаро боғлиқлик бўлиши ўта зарурдир. Бунда тест саволлари дастлаб бир соатлик мавзу бўйича, кейинчалик боблар бўйича ва охирида бутун курс бўйича тузилади. Бутун курс бўйича тузилган саволлар маълум бир кетма-кетликка асосланган бўлиши ва мавзудаги энг асосий тушунчалар муаллим эътиборидан четда қолмаслиги керак.

Мен ҳам ўз дарсларимда турли хил тест назорати усулларидан унумли фойдаланишга ҳаракат қилаяпман. Натижада ўқувчиларнинг география фанига бўлган қизиқиши анча ортди. Ўқувчиларим туман, вилоят ва республика олимпиадаларида қатнашиб, қувонарли ютуқларни қўлга киритмоқда.

Энди ўз дарсларимда қўллаётган баъзи бир тест усулларидан намуналар келтираман:

1-усул. Бу усул «уч саволга тўрт жавоб» шаклида бўлиб, бу усул билан ўқувчилар билимини баҳолаш яхши натижа беради. Чунки ҳозир барча ўқув масканларида қўлланилаётган тест усулида ўқувчилар бор-йўғи бир саволга жавоб изласа, қуйидаги усулда бир йўла уч саволга жавоб излайди.

Намуна: («Ўзбекистоннинг рельефи мавзуи бўйича). Саволлар:

1. Қайси тоғлар Марказий Қизилқумдаги паст тоғлар жумласига киради?

2. Амир Темур дарвозаси қайси тоғлар орасида жойлашган?

3. Фарғона водийсини қайси тоғлар ўраб туради?

Жавоблар:
А) Моргузар ва Нурота
В) Чотқол ва Олой
С) Бойсун ва Боботоғ
Д) Етимтов ва Қулжуқтов

Тўғри жавоб (1 — Д; 2 — А; 3 — В.) шаклида белгиланади. Агар ўқувчи бир саволга нотўғри жавоб берса, пировардида унинг натижаси иккинчи савол учун ҳам таъсир қилади. Боз устига жавоблар сони саволларга нисбатан ортиқча бўлиб, шу жавоб юқоридаги саволларнинг ҳеч бирига жавоб бўлмайди. Шунинг учун ўқувчилар имкон борича жиддий ўйлашга, таваккалчиликка йўл қўймасликка ҳаракат қилишади.

(Давоми 3-бетда).

МММ XABARLARI

ЯҚИНДА ШУНДАЙ ТЎЙ БЎЛДИ

Косон туманидаги 73-ўрта мактабда «7-»А», «Б», «В»-синф ўқувчиларининг «Мучал тўйи» бўлиб ўтди.

Бугун бундай кечалар ўқувчи-ёшларимиз онгига ўзбекона одоб-ахлоқ қоидалари ва удумларини сингдиришда қўл келади.

«Мучал тўйи»да мактаб ўқитувчилари, ота-оналар фаол иштирок этди. Шунингдек, мактабда ташкил этилган «Орзу» гуруҳи бадиий чиқишлар қилишиб, даврага файз киритишди.

ЙИГИРМА ЙИЛДАН СЎНГ...

Ушбу сарлавҳадан асло ажабланманг. Гап шундаки, Хўжайли шаҳридаги 5-мактабни бундан 20 йил олдин битирган собиқ ўқувчилар яна ўз синфларига кириб келишди. Уларни 1-синфда ўқитган қадрдон муаллими Узоқ Қутлимуротов «йўқлама» қилди.

Синфдошларнинг ўз устозлари билан бўлган учрашувида мактаб директори Т. Бойжонова, мактабнинг фахрий педагог ўқитувчилари сўзга чиқишиб, бугун турли касб эгалари бўлиб етишган шогирдларига яна бир бор қимматли маслаҳатларини, фойдали ўгитларини беришди.

Учрашув сўнггида шогирдлар ўз устозларига эсдалик совғалари топширдилар.

... ЯНА БИР НАЗАР

Яқинда Тошкент шаҳар халқ таълими бош бошқармаси ва республика ҳунар таълими ходимларининг малакасини ошириш ва қайта тайёрлаш институти ташаббуси билан Тошкент шаҳар 26-ҳунар билим юртида ўтказилган «Ҳунар билим юртларида психологик хизматни ташкил этиш муаммолари»га бағишланган илмий-амалий анжуман бугунги ислоҳотларнинг нечоғлигига яна бир таҳлилий назар бўлди.

Анжуманда республика малака ошириш институтининг бир гуруҳ психолог олимлари, ҳунар билим юрти психолог амалиётчилари иштирок этдилар.

МММ XABARLARI

MA'NAVIYAT BELANCHAGI — BUXORO...

Yurtimizda qadimiy va navqiron Buxoro va Xiva shaharlarining 2500 yilligiga bag'ishlangan tadbirlar bo'lib o'tmoqda.

Jumladan, kuni kecha Toshkent moliya institutida «Milliy-ma'naviy yuksalishda Buxoroning o'rni va roli» mavzusida Respublika ilmiy-amaliy konferensiyasi bo'lib o'tdi. Anjumanni institut rektori M. SHARIFXO'JAYEV kirish so'zi bilan ochdi. Yig'ilishda tarixchi olimlar qatnashib qiziqarli ma'ruzalar bilan chiqishlar qilishdi.

МУАЛЛИФЛАР:
Э. УМРЗОҚОВ, Ғ. ЁҚУБОВ, Д. АРЗИҚУЛОВ, D. TILAVOV.

ИСЛОҲОТЛАР ИЗЧИЛЛИГИ — ИНСОН МАНФААТЛАРИ ОМИЛИ

(Давоми. Боши 1-бетда).

мият касб этмоқда?

Мана шу масалаларга имкон бори қадар қисқача тўхталиб ўтишни истардим.

Биринчидан, 1997 йилни Инсон манфаатлари йили, деб белгилаганимиз, биз Ўзбекистонда бу муҳим масалани ҳал этишга эндигина киришяпмиз, деган фикр туғдирмаслиги лозим. Биз илгари ҳам, яъни бутун ислоҳотлар жараёнида аҳолининг ижтимоий муҳофазаси ва уни қўллаб-қувватлаш, инсон ҳуқуқлари ва эркинликларининг қонунчилик ва ҳуқуқий асосларини шакллантириш ҳамда амалга ошириш масалаларига катта аҳамият бериб келганмиз.

Бироқ чора-тадбирлар кўп ҳолларда тарқоқ бўлиб, уларга муайян, лекин айни замонда ўтиш даврининг ўткир ижтимоий масалаларини юмшатишга хизмат этувчи алоҳида вазифалар сифатида қаралган эди.

Бугун вазифалар мутлақо бошқа тарзда қўйилмоқда. Инсоннинг ҳам сиёсий, ҳам иқтисодий, ҳам маънавий манфаатларини ҳимоя қилиш борасидаги барча саъй-ҳаракатларимизни мувофиқлаш керак. Бу саъй-ҳаракатлар яхлит, умумлаштирилган тарзда олиб борилмоғи, бошқача айтганда, ҳар томонлама уйғун бўлмоғи лозим. Ушбу мақсадда барча имкониятларимиз, куч-ғайратимизни бирлаштиришга тўғри келади.

Иккинчидан, яна шуни таъкидлашни истардимки, бизнинг бу тадбирларимиз, 1997 йилда Инсон манфаатлари билан боғлиқ барча муаммоларни бир йўла ҳал қилиб ташлаймиз, деган маънони билдирмайди. Мазкур муаммолар ечимига юзаки қарамаслик керак. Енгил-елпи ёндашув муаммолар моҳияти ва аҳамиятини қадрсизлантиради ва пировард оқибатда амалий иш билан мустаҳкамланмаган қуруқ шиорбозликка олиб келади.

Инсон манфаатлари ҳимоясини таъминлаш — албатта, узоқ давом этадиган, мураккаб жараёндир. У соф ҳуқуқий, ижтимоий, ахлоқий муаммолар доирасига ҳам сиғмайди.

Бозор муносабатлари чуқур илдиз отган, умумжаҳон тизимлари билан ҳар томонлама интеграциялашган, иқтисодий бақувват, демократик давлатгина инсон эрки, ҳақ-ҳуқуқларини ҳимоя қилиши, муносиб турмуш шароитини яратиб бериши мумкин.

Шу билан бирга, сиёсий ислоҳотларни жадаллаштириш, жамиятимиз ҳаётида демократик қадриятларни мустаҳкамлаш, аввал кўп марта зикр этганимиздек, иқтисодий ислоҳотлар самарадорлигини оширишнинг муҳим шартидир.

Учинчидан, яна бир бор таъкидлаш жоизки, инсон манфаатларини таъминлашни амалга ошириш — Ўзбекистонда олиб борилаётган ислоҳотларнинг изчил, олдиндан аниқ-равшан белгиланган мантиқий давомидир.

Бинобарин, 1997 йилни Инсон манфаатлари йили деганимизда биз, аввало, мустақиллик шароитида кечган беш ярим йиллик мураккаб ҳаётимизга яна бир бор кўз ташлаб, сиёсий, иқтисодий, гуманитар соҳалардаги ислоҳотларимизнинг илк натижаларини инсон манфаатлари нуқтаи назаридан баҳолаш зарурлигини назарда тутамиз.

Ҳаётимизга, жамият қурилишига узвий равишда кириб келаётган ўзгаришлар, янгиликлар фуқароларнинг конституциявий ҳуқуқлари ва эркинликларини таъминлашга, меҳнатни ташкил қилиш, инсоннинг турмуш шароитини яхшилашга қай даражада таъсир этаётганини биз аниқ-равшан тасаввур этмоғимиз зарур.

Эришган ютуқларимизни танқидий кўз билан баҳолар эканмиз, тан олишимиз керакки, биз ўтган йиллар мобайнида инсон манфаатларини ҳимоя қилишни сифат жиҳатдан янги поғонага кўтаришга имкон берувчи зарур заминни, пойдевор, барқарор асоснигина ярата олдик. Бу борада биз ҳали, хусусан жорий йилда ҳам, жуда кўп иш қилишимиз лозим.

Бор саъй-ҳаракатимиз, амалий ишларимиз билан одамларни мунтазам ишонтириб бормоғимиз керакки, ислоҳотлар жараёнида фақат уларнинг ўзлари фаол иштирок этган тақдирда, белгиланган мақсадларга етиш учун жамиятнинг ҳар бир аъзоси жонини жабборга бериб тер тўккан тақдирда, ислоҳотларни олға силжитиш, чуқурлаштириш мумкин.

Ўзбекистон ҳукумати манфаатдор давлат ва ижтимоий тизимлар билан инсон манфаатлари ҳимоясини амалга оширишнинг 1997 йилга мўлжалланган чора-тадбирлар Дастурини ишлаб чиқди. Мазкур Дастурда ечиш кўзда тутилган ўзаро боғлиқ муаммолар мажмуи қуйидагиларни ўз ичига олади:

— шахснинг ижтимоий-иқтисодий манфаатлари ҳимоясини амалга ошириш;

— инсон ҳуқуқи ва унинг ҳуқуқий ҳимоясини таъминлаш;

— инсоннинг маданий, маънавий интеллектуал лаёқатини рўёбга чиқариш учун шарт-шароит яратиш.

Дастурда инсоннинг кўпқиррали манфаатларига жавоб берувчи тадбирлар белгиланган. Асосий гап дастурда белгиланган чора-тадбирларнинг қуруқ гапга айланиб қолишига йўл қўймасликда.

Мазкур дастурий чора-тадбирларнинг амалга оширилиши, мамлакатимизнинг ҳар бир фуқаро, ҳар бир шаҳри, ҳар бир қишлоғи ҳаётида ўз ифодасини топиши ўта муҳимдир.

Мазкур тадбирлар янги ташаббуслар туғилишига, янги имкониятлар очилишига олиб келиши, одамларимизга бунёдкорлик кайфияти бағишлаши билан ғоят муҳимдир.

Бугунги барча саъй-ҳаракатларимиз нафақат замондошларимиз, балки келажак авлодларимиз бахт-саодати учун ҳам хизмат қилишини одамлар ҳис этиши айниқса муҳим.

Мазкур дастурнинг мазмун-моҳияти бандма-банд, бобма-боб, барча тафсилотлари билан жойлардаги ижрочиларга етказилиши, унинг ижроси мунтазам назорат қилиб борилиши зарур.

Азиз ватандошлар!

Юқорида тилга олинган Дастур ва иқтисодимизни ислоҳ этишнинг умумий стратегиясидан келиб чиққан ҳолда, 1997 йилнинг энг долзарб масалалари — муаммолари нима, деб сўрашингиз табиий.

Биринчи галдаги энг муҳим вазифа — 1997 йилда макроиқтисодий барқарорлик, инфляция даражасини пасайтириш, миллий валютамизни мустаҳкамлаш соҳасида эришган ижобий силжишлар, ютуқларимизни мустаҳкамлаш.

Вазифаларимиз кўлами жуда катта — изчил иқтисодий ривожланишни таъминлашимиз, иқтисодий ўсишда барқарорликка эришишимиз, кредит эмиссиясини кескин қисқартиришимиз, сўмимизнинг харид қувватини оширишга мустаҳкам замин ҳозирлашимиз керак. Бир сўз билан айтганда, шундай бир иқтисодий шарт-шароит яратишимиз керакки, ҳаётимизнинг барча жабҳаларини кенг кўламда ислоҳ этишга эришайлик.

1997 йилнинг яна бир муҳим вазифаси — кичик ва хусусий тадбиркорликни сифат жиҳатдан янги поғонага кўтаришдан иборат.

Биз бу масалага аввал ҳам катта эътибор берганмиз. Талай ютуқларга ҳам эришдик. Хусусий тадбиркорлик манфаатларини ҳимоя қилувчи ҳуқуқий замин яратилди. Кичик ва ўрта бизнесни ривожлантиришга ёрдам берувчи тизимлар — Товар ишлаб чиқарувчилар ва тадбиркорлар палатаси, Бизнес-фонд, «Мадад» суғурта идораси ташкил этилди, консалтинг, инжиниринг ва лизинг фирма ва компаниялари, бизнес-инкубаторлар тармоғи вужудга келди.

Муҳими, кичик ва ўрта корхоналарнинг фаолияти воқеликка айланди. Биргина ўтган йилда республикада 34,5 минг янги хусусий кичик корхона ташкил этилиб, уларнинг умумий сони бугун 100 мингга яқинлашиб қолди. Бундан ташқари 19,5 мингдан зиёд деҳқон (фермер) хўжаликлари ташкил этилди. Шуниси муҳимки, кичик ва ўрта корхоналар иқтисодиётнинг барча соҳаларида барпо қилинмоқда.

Аммо биз бугун олдимизда турган мақсад ва вазифалардан келиб чиқиб, амалда вужудга келган вазиятга реал баҳо берган ҳолда, бу масалага яна бир бор қайтишимиз лозим. Стратегик режа борасида биз шундай вазифани қўямиз: кўпқиррали иқтисодиётни шакллантириш ва бунда хусусий мулк, кичик ва ўрта бизнесга биринчи даражали аҳамият бериш лозим.

Ўлкамизнинг ўзига хос хусусияти, меҳнат ресурсларининг ошиқчалиги, ривожланган қишлоқ хўжалиги ва хом ашё базаси, керак бўлса, халқимизнинг турмуш ва тафаккур тарзи кичик ва оилавий бизнесни, хусусий тадбиркорликни янада фаол ривожлантиришни тақозо қилади.

Яна бир бор таъкидлаб айтаманки, биз бу масалага алоҳида эътибор қаратмоғимиз лозим. Мен нимани назарда тутмоқдаман?

Биринчидан, қонунчиликда бу борада кўзда тутилган рағбат ва имтиёзларнинг амалга оширилишини таъминлаш зарур. Кичик ва хусусий бизнесни ривожлантириш йўлидаги барча тўсиқларга барҳам бериш керак.

Биз хусусий тадбиркорликнинг манфаатларини ҳимоя қилувчи қонун ва тартибларга ҳокимиятнинг жамики бўғинлари томонидан оғишмай амал этиладиган қатъий ва мажбурий муҳитни вужудга келтиришимиз шарт. Кимки бу ишга халақит бераётган бўлса, тўрачилик, таъмагирлик, юлғичлик билан шуғулланаётган бўлса, шафқатсиз суръатда жазоланиши зарур. Расмиятчиликни ўзига қалқон қилиб олиб, амалда кичик бизнес тараққиётига тўғаноқ бўлаётган кимсаларнинг баҳридан ўтиш керак. Биз кичик ва ўрта корхоналарнинг турли шакллари тез ва кенг ривожланиши учун йўл очишимиз лозим.

Иккинчидан, ислоҳотларнинг бу муҳим йўналишини қўллаб-қувватлаш учун янги манбалар излаб топиш ва мавжуд имкониятларни янада кенгайтириш зарур.

Хўш, бунда нима назарда тутилмоқда?

Бу аввало, ички манбаларни, банк кредитларини жалб қилиш демакдир. Шуни эътиборга олиш муҳимки, халқаро тузилмалар, хорижий компания ва жамғармалар, жумладан, Жаҳон банки, Европа тикланиш ва тараққиёт банки, Халқаро молия корпорацияси, Осиё тараққиёт банки, Немис техник ҳамкорлик жамияти, Тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш Ўрта Осиё—Америка жамғармаси ва бошқа ташкилотлар кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ривожлантириш учун салмоқли кредитлар ажратиш ва тегишли хизматлар кўрсатишга тайёр эканликларини билдириб, бу борада амалий ҳаракатлар ҳам қилмоқдалар.

Умумлаштириб айтганда, халқаро ва хорижий миллий молиявий тузилмалар ва банклар томонидан шу мақсадда таклиф этилаётган кредитларнинг ҳажми бугунги кунда 350 млн. АҚШ долларини ташкил этади. Бизнинг айни мақсадга йўналтириладиган ўз ички манбаларимиз бу ҳисобга кирмайди.

Шу ўринда мазкур маблағларни ўзлаштиришга бизнинг ўзимиз тайёрмизми, деган савол туғилади. Қани шундай одамлар, қани ўша мулк эгалари, қолаверса, қани зарур экспертизадан ўтган инвестиция лойиҳалари? Биз уларни амалга ошириш учун керакли маблағлар билан таъминлашга ва сарфланган маблағларнинг ўзини қоплашга эришмоғимиз лозим.

Учинчидан, биз моҳият эътибори билан кичик ва ўрта бизнес яқин келажакда ишлаб чиқариш таркибида, экспорт таркибида ҳаракатчан, тез ўзгариш қобилиятига эга бўлган тармоқ сифатида иқтисодиётда етакчи ўрин тутишига эришмоғимиз лозим.

Тўртинчидан, кичик ва ўрта корхоналар жўн, алмисоқдан қолган эски асосда эмас, балки сифатли ҳамда замонавий техник база негизида ташкил этилишига эришиш керак. Бозор инфратузилмасини махсус марказлар, лизинг компаниялари тармоғини ҳар томонлама ривожлантириш зарур. Токи кенг ривожланган сервис хизмати йўлга қўйилмас экан — кичик ва ўрта бизнес ҳам бўлмайди. Бу борада бошқа йўл йўқ.

Бешинчидан, аҳолига ажратилган шахсий томорқаларнинг янада ривожланиши ва мустаҳкамланишига жиддий эътибор бериш даркор. Биз томорқага ички бозорни маҳсулотлар билан, энг аввало, озиқ-овқат моллари билан тўлдиришнинг, аҳоли даромадларини кўпайтиришнинг энг муҳим манбаларидан бири бўлган кичик, оилавий бизнес шакли, деб қарашимиз керак.

Ўтган йиллар мобайнида бу борада кўп ишлар қилинди. Уларни санаб ўтирмасдан, шу даврда шахсий томорқа майдонларининг икки баробар ортганини айтиб ўтиши кифоя, деб ўйлайман.

Бугунги кунда улар 650 минг гектар суғориладиган ерни ташкил этади. Шунингдек, қорамолларнинг қарийб 80 фоизи, қўй ва эчкиларнинг 65 фоизи, паррандаларнинг яқин 60 фоизи ана шу хўжаликлар ҳиссасига тўғри келади.

Картошка, сабзавот ва полиз маҳсулотларининг 69 фоизи, меваларнинг 55 фоизи, узумнинг учдан бир қисми шахсий томорқаларда етиштирилмоқда. Томорқанинг қишлоқ хўжалиги, иқтисодиётимиз таркибида қандай ўрин тутишини изоҳлаш учун ана шу мисоллар етарли, деб ўйлайман.

Бироқ тан олишимиз керакки, сўнгги вақтда шахсий томорқа участкаларига эътибор сусайиб кетди. Бу аҳволни тубдан яхшилаш лозим. Шахсий томорқасида ишловчиларга амалий ёрдам бериш, уларни керакли анжомлар, ихчам техника воситалари, минерал ўғит ва емхашак билан таъминлашнинг қатъий тартибини ишлаб чиқиш даркор. Улар етиштирган маҳсулотларни сотиб олиш тизимини кескин ўзгартириш, амалда қайтадан яратиш зарур.

Бор масъулиятни ҳис этган ҳолда таъкидлайманки, давлатнинг ёрдамисиз нафақат шахсий томорқа, деҳқон (фермер) хўжаликлари, балки бутун кичик ва ўрта бизнес ҳам ривожлана олмайди. Давлат бунинг учун зарур маблағларни излаб топиши шарт. Албатта, бу борада аввало аҳоли, фермерларнинг ўз маблағлари ишга солиниши керак. Лекин давлат қўллаб-қувватламаса, кичик бизнеснинг оёққа туриб олиши қийин кечади.

Шуни диққат марказида тутишимиз лозимки, аҳолини, айниқса ортиқча ишчи кучи мавжуд бўлган қишлоқ жойлари ва ҳудудларда иш билан таъминлашдек кескин муаммони фақат кичик ва хусусий тадбиркорликни ҳар томонлама, кенг ривожлантириш ҳисобига ҳал эта оламиз.

1997 йилдаги устувор вазифалардан яна бири кредит-молия тизими фаолиятининг барқарорлиги ва мустаҳкамлигини таъминлашдир.

Республикада молия, солиқ, банк тизимлари яратилди. Зарур қонунлар, меъёрий ҳужжатлар қабул қилинган.

Лекин, ана шу тизимлар бозор иқтисодиёти талабларига жавоб берадими, деган савол туғилади. Афсуслар бўлсинким, бу саволга ҳозирча «йўқ», яъни тўлиқ жавоб бермайди, дейишга мажбурмиз. Молия идоралари ходимлари онгида эскича бюджет психологияси ҳукмронлик қилмоқда, бевосита хўжалик юритувчи субъектларнинг молиявий аҳволини яхшилаш, зарар кўриб ишловчи корхона ва хўжаликлар сонини камайтириш, уларнинг самарали фаолият юритиши, айланма маблағларига эга бўлиши учун зарур шароит яратишга етарли эътибор берилмаяпти.

Молия ва солиқ тизимлари фаолиятида солиқларни нима қилиб бўлса ҳам ундиришдек бир томонлама ёндашув устунлик қилмоқда.

Албатта, бу нарса солиқлар тўла йиғилишини таъминлаш, даромадларни яшириб қолишга қарши курашиши шарт бўлган молия ва солиқ хизматларининг бевосита вазифаси эканини ҳеч ким инкор этмайди. Лекин уларнинг вазифаси фақат шундан иборат эмас. Оддий бир ҳақиқатни тушуниб етиш керакки, солиққа тортилувчи объектларнинг мустаҳкам молиявий аҳволи билан жуда кўп нарса, биринчи навбатда, бутун иқтисодиётимизнинг барқарорлиги ва ана шу корхоналарда ишлаётган одамлар ва уларнинг оилалари даромади ва фаровонлиги узлуксиз боғлиқдир. Яъни содда қилиб айтганда, ишлаб чиқариш корхоналарининг аҳволи қай даражада мустаҳкам бўлса, иқтисодимиз ҳам бақувват бўлади. Барча ишни, унинг мақсади ва йўналишини ана шу ҳақиқатни инобатга олган ҳолда ташкил этиш лозим. Ҳисоб-китобни тўғри йўлга қўйиш, ўзаро тўловларни вақтида амалга оширишга эришмоқ даркор.

Банк ҳисоб-китоби ва тўлов тизими замонавий талабларга мутлақо жавоб бермайди. Тўрачилик, баъзида коррупция ҳоллари мавжуд, фоиз ставкаларининг юқорилиги сабабли тижорат банкларидан қарз, айниқса инвестиция кредитлари олиш ниҳоят даражада мушкул. Бунинг яна бир сабаби — кредит бозорида рақобатнинг йўқлигидир. Минг афсуски, банклар ҳали ҳам корхона ва тадбиркорликнинг ҳақиқий ҳамкори ва кўмакчиларига айлана олмадилар.

* * *

Эътиборингизни яна бир муаммога қаратишни истардим. Кўплаб корхона раҳбарлари ва тадбиркорларда ҳали ҳам молиявий натижаларга жиддий муносабат шакллангани йўқ.

Корхона раҳбарлари ва тадбиркорларнинг барчасида ҳам ўз фаолиятининг молиявий натижалари билан боғлиқ масъулият ҳисси шаклланган, деб бўлмайди. Йўқса, биз бугунгидай дебиторлик ва кредиторлик қарзларига ботиб қолмаган бўлардик.

Ўз-ўзимга, дебиторлик қарзи нима, бозор шароитида шу нарса бўлиши мумкинми, деб савол бераман.

Уни қайта-қайта, лекин оддийгина тушунтириш мумкин:

бир тарафдан — мен маҳсулотни жўнатдим, лекин ҳақини олмадим;

бошқа бир тарафдан — мен маҳсулотни олдим, лекин ҳақини тўламадим.

Нима қилиш керак, ким ҳақ, ким ноҳақ? Ким жавобгар бўлиши керак?

Айбдорлар ҳам, жавобгарликка тортилиши керак бўлганлар ҳам хўжакўрсинга шартнома тузган кишилардир. Шунинг учун ҳам у амал қилмай, қоғозда қолиб кетаверади. Бу — биринчидан.

Иккинчидан, ўз маҳсулотига ҳақ ололмаслигини олдиндан била туриб, уни жўнатиб юборганлар айбдор.

Ва, учинчидан, бизга хўжаликлар олдиндан ҳақ олмасдан маҳсулот етказиб беришга мажбур, дейдиган, улар билан ҳисоб-китоб қилишни хаёлига ҳам келтирмайдиган боқибеғамлар жавобгарликка тортилиши керак.

Жиддий огоҳлантириб қўймоқчиман: агар кимки, корхона раҳбарими, район, шаҳар ёки вилоят марказий ва тижорат банкларининг тўловлар ва ҳисоб-китоб ишларини назорат қилиб юрган мутасадди раҳбарларми, шу масалага масъулиятсизлик ва лоқайдлик билан қараб, тузилган шартномаларни қўпол равишда бузиб, бажармасдан, қўлини қовуштириб ўтирганларни жиноий жавобгарликка тортиш керак. Бугун бу масала — муаммо билан кўп жиҳатдан ишчиларимизнинг ўз вақтида маош олиши, корхоналарнинг ўз келажагини кўриши чамбарчас боғлиқдир.

Кимки шу талабни бажармаса, нафақат корхона манфаатларига, балки шу корхонада ишлаётган одамларнинг ризқ-рўзига хиёнат деб билиш даркор.

Минг афсуски, маҳсулот ишлаб чиқаришдан олдин унинг бозорини билмасдан, аниқламасдан туриб иш бошлаётганларнинг сони кўп. Шунга ҳалибери ақли етиб бормаганлари ҳам кам эмас. Бугунги кун тили билан айтганда, бозор маркетингини ўзлаштириш, доимо унинг шарт-шароитлари ва мавжуд чекловларини ўрганиб бориш зарур.

Маҳсулот етказиб берувчи ва уни сотиб олувчи корхоналар раҳбарларига бир савол бермоқчиман. Мабодо, сиз ўз даромад ва шахсий жамғармангиздан қарз бергудай бўлсангиз, унинг қайтарилиши ёки қайтарилмаслигини юз марта ўйлаб кўрмасмидингиз? Орангиздан бирор киши, қайтарилмаслигини олдиндан била туриб, бировга қарз беришига ишониш қийин.

Унда нега хўжаликлар фаолиятида бунга йўл қўйилмоқда? Чунки мулкка эгалик ҳисси шаклланганн йўқ. Шу пайтгача хусусий корхоналар ҳам, ҳиссадорлик жамиятлари ҳам, уларнинг раҳбарлари ҳам, қолаверса, ҳиссадорлар кенгаши аъзолари ҳам ўзларининг мулкдор эканини ҳис қилгани ва англаб етгани йўқ.

Заиф суғурта тизими ҳам бозор муносабатлари тараққиётига халал бермоқда. Биз 1997 йилда кучли суғурта тизимини яратишимиз ва бунинг учун тегишли хорижий структураларни жалб этишимиз лозим бўлади.

Яна бир муҳим масала: биз ишлаб чиқаришда яккаҳокимликка (монополизмга) барҳам бериш тизимини яратдик, яқинда «Товар бозорларида рақобатни қарор топтириш ва монополистик фаолиятни чеклаш тўғрисида» Қонун қабул қилдик. Тўғрисини айтганда, улар амал қилмаяпти. Барча соҳада, ҳатто хусусий тадбиркорликда ҳам монополистик тузилмалар илдиз отмоқда, бу эса бозор муносабатлари тараққиётига тўсқинлик қилмоқда.

Биз 1997 йилда ишлаб чиқаришда яккаҳокимликка чек қўйиш, фаолиятнинг барча соҳаларида муайян рақобат муҳитини яратиш йўлида муҳим тадбирларни амалга оширишимиз зарур.

Навбатдаги устувор вазифа инвестицион фаолиятни кучайтириш ҳисобига иқтисодиётда чуқур таркибий ўзгаришларга эришишдир.

Ўтган йилларда биз, маблағлар етишмовчилиги шароитида ҳам таркибий ўзгаришлар ўтказиш учун замин ҳозирлашга эришдик;

— маблағлар ишлаб чиқариш инфраструктурасини, транспорт ва телекоммуникация тизимларини ривожлантиришга сарфланди;

— халқ хўжалиги учун муҳим аҳамиятга эга бўлган иншоотлар қурилиши бошланди;

— иқтисодиётга ички ва ташқи инвестицияларни жалб этишни рағбатлантирувчи ҳуқуқий тизим яратилди.

Таъкидлаб ўтганимдай, бу сезиларли натижалар берди: янги корхоналар ва янги соҳалар яратилди, янги товарлар ишлаб чиқариш йўлга қўйилди, энг асосийси, сармоя жалб қилишга қизиқиш пайдо бўлди.

Бироқ ҳали олдимизда бутун иқтисодиётда чуқур таркибий ўзгаришларни бошлаш вазифаси турибди. 1997 йилда ушбу стратегик вазифани бажаришга алоҳида эътибор берилиши лозим. Биз 1997 йил учун инвестициялар дастурини қабул қилдик. Унда инвестицияларни кўп миқдорда, ўтган йилдагига нисбатан 30 фоиз ошиқ жалб этиш кўзда тутилган. Бизнинг вазифамиз бу инвестицияларнинг ишлашини, маълум инвестицион лойиҳаларга айланишини, маълум иншоотлар қурилишига сарф қилинишини таъминлашдан иборат.

Бухоро нефтни қайта ишлаш заводини ишга тушириш, Фарғона нефтни қайта ишлаш заводини, Шўртан газ ва кимё комплексини қайта таъмирлаш, магистраль газ қувурлари ётқизиш ҳисобига мамлакатимизнинг энергетика мустақиллиги мустаҳкамланибгина қолмасдан, экспорт қилишга мўлжалланган янги ишлаб чиқариш соҳалари ҳам яратилади.

Жадал суръатларда қурилаётган Қизилқум фосфорит заводи, Қўнғирот сода заводи, учта спирт заводининг ишга туширилиши, полиэтилен плёнка тайёрлайдиган ва чет эллик сармоядорлар иштирокида замонавий қишлоқ хўжалик техникасини ишлаб чиқарадиган корхоналар ҳамда бир қанча енгил ва озиқ-овқат саноати иншоотлари қурилиши республика иқтисодиётини, мустақиллигини мустаҳкамлашда муҳим аҳамиятга эга.

Шу билан биргаликда биз бугун ўз олдимизга, ўша машъум умумиттифоқ ихтисослашувига мувофиқ, республика ҳудудига жойлаштирилган, бироқ мавжуд ресурслар ва мамлакат эҳтиёжига боғлиқ бўлмаган корхоналар тўғрисида бир тўхтамга келиш вазифасини ҳам қўймоқчиман.

Умуман айтганда, ўз техник кўрсаткичларига, технологик имкониятларига кўра, рақобатбоп маҳсулот ишлаб чиқара олмайдиган корхоналар масаласини ечиш пайти келди.

Уларнинг аксарияти ҳамон оғир аҳволда, келгусида ҳам ўнгланиб кетиши даргумон. Бунга барҳам бериш керак. Бундай ишлаб чиқариш корхоналари рўйхатини тузиш лозим. Ё улар, иқтисодиётни ислоҳ қилишнинг бугунги вазифаларига ва республика эҳтиёжларига мувофиқ, янги маҳсулот ишлаб чиқаришни йўлга қўяди, ёки уларни келажаги йўқ корхона сифатида ёпиб ташлаш лозим.

Бу мураккаб масалани ечишни Бош вазир Ўткир Султонов бошчилигидаги комиссияга топшириш лозим.

Азиз дўстлар!

Мен оддий бир ҳақиқатни англаб олишингизни жуда-жуда истайман: кимки, қайси корхона ўзига чет эллардан шерик топмаган бўлса, унинг келажаги йўқ. Хўш, нега шундай?

Биринчидан, эски, алмисоқдан қолган ускуна ва технология билан рақобатбоп маҳсулотлар ишлаб чиқариш мумкин эмас. Бинобарин, ушбу муаммони ечиш учун чет эллик шерикларни, имкониятларни жалб этиш лозим.

Иккинчидан, ҳар бир корхона технологияни зарур замонавий талаблар даражасида сақлаш учун доимий равишда «қаттиқ» валютага эга бўлиши керак. Уни қаердан олса бўлади? Уни фақат ўз маҳсулотини экспорт қилиш эвазига ишлаб топиш мумкин. Шунга кўра, экспортни таъминлаш, кескин рақобат шароитида, ҳатто энг сифатли маҳсулотни сотиш учун ҳам маълум ва машҳур чет эл фирмаларидан шерик топиш зарур.

Билиб қўйингки, бу масалани ҳал қилмасдан туриб, товарга тўлиб-тошиб ётган жаҳон бозоридан жой ололмайсиз, чунки сизнинг молингизни, товарингизни ҳеч ким кутиб тургани йўқ.

Шунинг учун, чет эл сармояси иштирокидаги қўшма ишлаб чиқариш корхоналари тузишни ҳар томонлама рағбатлантириш баробарида, хусусийлаштирилган корхоналар акциялар пакетининг камида 25 фоизини чет эллик инвесторлар сотиб олишига ҳам эришиш керак. Токи харидоргир маҳсулотлар ишлаб чиқарадиган корхоналаримизнинг акциялари чет эллардаги фонд бозорларига ҳам дадил кириб борсин.

Бизнинг хусусийлаштириш борасидаги сиёсатимиз қуйидагича бўлиши зарур: жамоа ва давлат мулки бўлмиш акциялар пакети улар умумий қийматининг 50 фоиз атрофида бўлиб, келгусида аста-секин давлат улушини камайтириб бориб, эркин бозорда сотилишини ташкил қилишимиз даркор.

1997 йилнинг устувор вазифаси республиканинг экспорт салоҳиятини кенгайтиришдан иборат. Истиқболимиз равнақи маҳсулотларимиз экспортини кескин оширмасдан, корхоналар фаолиятини рақобатбоп товарлар ишлаб чиқаришга йўналтирмасдан, валюта ресурсларини кўпайтирмасдан ўз келажагимизни қуришимиз мумкин эмас.

Экспорт потенциалимизни кескин оширишимизга имконият борми? Жавоб битта — бор.

Бу мақсадларга етишиш учун анъанавий хом ашё ва ярим тайёр моллар — пахта ва пахта маҳсулотлари, рангли металлар, минерал ўғит ва бошқа моллар экспортини кенгайтириш катта аҳамият касб этади. Биз ҳам ўзимизнинг улкан бойлигимизни жаҳон бозорида сотишни ўрганишимиз керак.

Шу билан бирга мамлакатимиз экспорт имкониятларини кескин оширишнинг муҳим омилларидан бири ишлаб чиқариш суръатини жадаллаштириш ва четга тайёр маҳсулот чиқаришдан иборат бўлиши керак. Бизнинг бўш, анчайин заиф томонимиз ишлаб чиқаришда тугалланмаган технологик жараёнлар кўплигида. Бизнинг улкан имкониятларимиз ана шу жойда кўзга кўринмай ётибди.

Исталган соҳанинг «Ўзозиқовқатсаноат», «Ўзэлтехсаноат», «Ўзкимёсаноат», «Ўзенгилсаноат», қурилиш материаллари саноати имкониятларига бир назар солинг, улар жуда катта салоҳиятга эга эканини кўрасиз. Масалан, мувофиқ технологияни жорий этиш билан табиий газдан бир қанча турдаги полимер материаллар (полиэтилен, поливинхлорид ва ҳоказо), нитрил-акрил кислотаси, нитрон толаси ва бошқа бозори чаққон маҳсулотлар олиш мумкин. Ёки капролактамдан полиамид-6, нитрондан янги маҳсулотлар олиниши, бугун миллион тонналаб бекор ётган каолин қазилмаларини олиб кўрайлик... Кўп сармоя сарфламасдан, янги технологияни амалиётга татбиқ этиш, технологик циклни ниҳоясига етказиб, катта самара олиш мумкин бўлган мисолларни бошқа соҳалардан ҳам топса бўлади.

Модомики, мана шундай кучли базага эга эканмиз, биз экспорт салоҳиятимизни мустаҳкамлаш муаммосини бартараф этишга жиддий киришишимиз керак. Шу маънода экспортни рағбатлантириш тадбирлари кўзда тутилган Ўзбекистоннинг экспорт салоҳиятини ривожлантириш махсус давлат программасини ишлаб чиқиш зарур.

Экспортни ривожлантиришда катта натижаларга эришганларни ҳар йили миллий мукофотлар билан тақдирлашни мақсадга мувофиқ, деб ўйлайман. Экспорт-импорт суғурта компаниясини ташкил этиш билан четга мол чиқарадиган хўжалик субъектларини ҳимоя ва суғурта қилишнинг амалий механизмларини ишлаб чиқиш ва ҳаётга татбиқ этиш зарур.

Яна бир муҳим, устувор масала. 1997 йилда биз яхши, замонавий талабларга жавоб берадиган кадрлар тайёрлаш масаласига алоҳида эътибор беришимиз керак.

Таълим тизимини тубдан қайта кўриб чиқиш вақти етди, профессионал билимларни эгаллаш имкониятларини кенгайтириш, маъмур-менежерларни тайёрлашни йўлга қўйиш, янги шароитларда, янги замонавий технологияларда ишлашга қобил ишчи ва мутахассисларни тайёрлашни йўлга қўйиш лозим.

Биз бугун шунга тайёрмизми? Бунинг учун зарур куч ва ресурсларимиз борми?

Мана шу минбардан туриб, қатъий айтаманки, ҳа Ўзбекистон ана шундай куч-қувват ва зарур ресурсларга эга.

Бизда умумий ўрта таълим тизими мавжуд, ўқув муассасалари маълум моддий базага эга, ўрта махсус ва олий ўқув юртлари тармоғи кенг, кўп мутахассисликлар бўйича кадрлар тайёрланмоқда.

Шуниси қувончлики, ўрта мактаб ва ўқув муассасалари битирувчиларининг умумтаълим ва профессионал билим даражаси юқори. Нафақат шаҳар, балки қишлоқ мактаблари ўқувчилари ҳам яхши билим, тайёргарликка эга эканликларини кўрсатмоқда.

Кадрлар тайёрлашда кучли базага эга эканимизни чет эллик ҳамкорларимиз ҳам эътироф этмоқда. Мисол тариқасида, қисқа муддатда йигит-қизларимиз Кореянинг «ДЭУ» компаниясида, Германиянинг «Саламандер», Италия ва бошқа мамлакатлар корхоналарида мутлақо янги касбларни эгаллашга муваффақ бўлдилар ва ҳамма жойда улар мутахассисликни яхши ўзлаштирган, ҳар қандай хорижий юқори малакали ишчи ёки мутахассис билан рақобат қила олишга қобил, деган ижобий баҳо олдилар.

Аммо биз маърифий салоҳиятимизни ошириш учун кўп иш қилишимиз керак. Ўқув муассасалари тизимини такомиллаштириш зарур. Тўққизинчи синфни тугатаётганлар учун махсус ўқув юртлари тармоғини кенгайтириш ва ташкил этиш лозим. Кичик ва хусусий бизнес ташкилотчиларини тайёрлаш бўйича техник коллеж ва махсус бизнес-мактаблар ташкил этиш керак. Ўқув жараёнига тадбиркорлик фаолияти, ҳуқуқ, солиқ, суғурта асослари ҳақида билим берадиган фанларни дадиллик билан киритиш керак.

Университет дипломи даражаси ва обрўсини ошириш зарур. Бунинг учун ўқув муассасалари моддий базасини мустаҳкамлаш, уларни замонавий ўқув ва компьютер техникаси билан жиҳозлаш, зарур ўқув адабиётлари билан таъминлаш, ўқувнинг турли шаклларини кенгайтириш, ўқитувчиларнинг меҳнатга рағбатини кучайтириш керак.

Бугунги кун ёшлар билан мунтазам, қунт билан иш олиб бориш, истеъдодли болаларни саралаб, уларга чет элнинг яхши ўқув марказларида профессионал билим олишлари учун шарт-шароитлар яратишни тақозо этяпти. Бу мақсадни амалга оширишда яқинда тузилган «Умид» жамғармасидан умидимиз катта.

Бир сўз билан айтганда, биз ўз истеъдодли, фидойи болаларимиз, фарзандларимизга билим ва касб чўққиларини забт этиши учун қанот беришимиз керак.

Бу муаммоларни ечиш учун, демократик ва бозор ислоҳотлари талабларидан келиб чиққан ҳолда, кадрлар тайёрлаш бўйича давлат, жамият ва инсон фаолиятининг барча соҳаларини қамрай оладиган махсус Миллий дастур тузиш лозим.

Ҳурматли дўстлар!

Бугун мен 1997 йилда ҳал этилиши лозим бўлган энг муҳим, устувор масалалар бўйича тўхталдим. Бир-бири билан шу қадар чамбарчас боғланган бу муаммоларнинг ечими иқтисодий ислоҳотларни янада жадаллаштириш имконини беради.

Шубҳа йўқки, олдимизга қўйилган вазифаларнинг амалга ошуви ҳар бир инсон манфаатига, демократик жамият қуриш манфаатларига хизмат қилади. Ишонаманки, уларнинг рўёбга чиқиши Ўзбекистоннинг жаҳон иқтисодиётига, дунё бозорига мунтазам кириб боришига, дунёнинг кўпгина мамлакатлари билан ҳамкорлик муносабатларини ўрнатишига ва ишбилармонлар доираси вакилларини янада жозибали ва янада ўзаро фойдали асосда ҳамкорлик қилишига кўмак беради.

Энг муҳими, бу масалаларнинг ечими халқимиз турмуш даражаси ва фаровонлиги ошишига хизмат қилади.

Очиқ айтишим мумкин: қўйилган вазифалар осон эмас, булар биздан нафақат барча имкониятларимизни ишга солишни, балки бор кучимизни аямай сарфлашни, фуқаролик масъулияти ва бурчини намоён этишимизни тақозо этади.

Энг муҳими, бошқарув ва хўжалик фаолиятининг барча бўғинлари мана шу устувор вазифалардан келиб чиқиб, ўз вазифаларини, истиқбол режаларини ва уларнинг бажарилишида ўз ўринларини аниқлаб олишлари керак.

Ишончим комилки, олдимизда турган муаммоларни муносиб ҳал этишга қурбимиз етади. 1997 йил жамиятимиз ҳаётини тубдан ислоҳ қилишда, Ўзбекистонимизнинг обрўсини, халқимизнинг ҳаёт даражасини янги босқичга кўтаришда муҳим давр бўлиб қолади.

Барчангизга мана шундай эзгу ниятларни амалга оширишда куч-қувват тилайман.

Safar taassurotlari

ЎЗБЕКИСТОН ЮТУҚЛАРИДАН ФАХРЛАНДИК

Яқинда бир гуруҳ ўзбекистонлик маорифчилар Германиянинг халқаро ривожланиш жамғармаси томонидан ўтказилган семинар-кенгашда қатнашиб қайтдилар.

Германия мураккаб иқтисодий тизимга эга ривожланган мамлакатдир. Унинг тараққиёт даражасини белгилайдиган омиллардан бири юқори даражадаги мутахассислардир. Мамлакатдаги кўпгина мутахассислар ўз касбларини икки ёқлама таълим тизими бўйича эгаллайдилар. Зеро, икки ёқлама ҳунар таълими мамлакат таълими тизимининг ажралмас таркибий қисми ҳисобланади.

Германияда кичик болаларнинг таълим олиши 6-7 ёшдан бошланиб, улар мактабда 4 йил бошланғич таълим оладилар. Шуни ҳам айтиш керакки, Германияда ҳар бир босқич учун алоҳида бошланғич ва асосий мактаблар бор. Бошланғич таълим якунида болаларнинг ота-оналари синф раҳбарлари билан маслаҳатлашиб ўз фарзандларининг келгуси таълимини белгилайдилар.

Ўқувчи тағин 5-6 йил ўқиб асосий мактабни ёки гимназияни тугатиши мумкин. 10 йиллик мактаб умумий таълимдан кейин 3/4 фоиз ўқувчилар ҳунар ўрганишга киришадилар. Кўпгина болалар икки ёқлама таълим тизимида мутахассис бўлиб етишадилар. Бу йўлни ўсмирларнинг учдан икки қисми танлайдилар.

Дарвоқе, гимназияни тугатган ўқувчиларнинг қолган бир қисми ҳам кейинчалик икки ёқлама тизимда ҳунар мактабларига кириб мутахассис бўлиб етишишни хуш кўрадилар. Икки ёқлама ҳунар таълими Германияда энг ишончли ва ривожланган тизимдир. Бу мамлакат халқ хўжалигининг кўпгина соҳаларида, хусусий секторларда кенг қўлланилади.

Икки ёқлама ҳунар таълими тизимининг асосий моҳияти шундаки, ўқувчилар таълимни икки жойда: корхона ва касб мактабида оладилар. Ўқувчи корхонада 3-4 кун мобайнида амалий таълим, ҳафтанинг 1-2 кунида эса ҳунар мактабида назарий билим олади. Ҳунар мактабидаги таълим блоклар бўйича бир неча кун давом этиши мумкин, бу ҳолда ишлаб чиқариш таълими тўхтатилиб қўйилади.

Ҳунар мактабидаги ўқув материалларининг учдан икки қисми ўрганилаётган мутахассисликка бевосита тегишли бўлган материаллардан тузилади. Бундан ташқари ҳунар мактабларида умумий таълим фанлари ўқитилиши давом эттирилади. Кичик ва ўрта корхоналарда ўқувчилар учун махсус ҳунар таълим беришга етарли шарт-шароитлар бўлмагани учун палаталар, тадбиркорлар бирлашмаси ҳамда касаба уюшмалари томондан тузилган ҳамда қисман давлат ёрдамидаги заводлараро ўқув-ишлаб чиқариш билим юртларида ўқувчилар касб ўрганадилар. Мамлакатнинг федерал ҳунар-техника таълими илмий тадқиқот институти бундай ишлаб чиқариш ўқув юртларини тузиш ва уларни ривожлантиришга кўмаклашадилар. Бундан ташқари мамлакатда бошқа турдаги ҳунар мактаблари мавжуд бўлиб, бу ўқув юртларига 7 йиллик маълумот билан кириб ҳунар ўрганиш билан бирга махсус олий ўқув юртига кириш учун йўлланма берилади. Бошқалари эса бошланғич касб таълими ёки касб малакасини такомиллаштиришга йўналтирилган.

Германияда касб танлаш умумий таълим мактаблариданоқ, аниқроғи, бошланғич таълимдаёқ бошланади. Шу мақсадда ҳар бир мактабда руҳшунослар ёки махсус тайёргарликдан ўтган мутахассислар ўқувчиларга маслаҳатлар берадилар. Бундан ташқари ўқув предметларида, айниқса, меҳнатшунослик предметининг мазмунида болаларнинг иқтисодиёт ва меҳнат фаолиятига оид маълумотлар берилади.

Шунингдек, болаларни ишлаб чиқариш корхоналарига, турли фирмаларга олиб бориб кўрсатиш, энг муҳими, болаларни ишлаб чиқариш корхоналарида меҳнат амалиётларини ўтказиш орқали касб танлаш амалга оширилади. Бундан ташқари, ҳамма федерал ерларида мамлакатнинг йирик ахборот маркази билан коммуникация тизими билан боғланган ихчамгина ахборот марказчалари бўлиб, бу марказлар мамлакатдаги барча касб ва мутахассисликлар рўйхати, касбларнинг малака тавсифномалари ёзилган карталар билан таъминланган. Ахборот маркази ҳар хил касблар бўйича видеосюжетга эга компьютерлар воситасида мамлакат корхоналаридаги бўш иш ўринларини аниқлаш, ўқув юртларига кириш шартларини билиш имконияти мавжуд.

Ҳунар мактабларининг ўқитувчи ва ишлаб чиқариш таълими усталарининг касб малакасига юқори даражадаги талаблар қўйилади. Аввало, бор ҳунар мактаблари ўқитувчиларига, ўқувчиларига бевосита мутахассислиги бўйича мустаҳкам назарий билимлар бериши, шунингдек умумий таълим предметларидан олган билимларини чуқурлаштириш, иккинчидан, мутахассис бўйича амалий кўникмалар бериш вазифалари юклатиладики, охиргиси махсус фан ўқитувчиларининг энг устивор вазифаси ҳисобланади.

Агар сўз умумий таълим ва махсус фанлардан назарий билимлар берадиган ўқитувчилар устида борадиган бўлса, бу тоифадаги ўқитувчилар олий ўқув юртларида 4 йил таҳсил олганларидан кейин яна 2 йил мобайнида стажировка тайёргарлигидан ўтганларидан кейингина ҳунар мактабида ўқитувчи лавозимида ишлаш ҳуқуқига эга бўладилар.

Махсус фанлардан эса дарс бериш ҳуқуқига мутахассислиги бўйича камида 8-10 йил меҳнат стажига эга бўлган ўқитувчиларга берилади. Аммо шуни ҳам таъкидлаш жоизки, ўқитувчининг фақат касбий яроқлилиги уларни таълим бериши учун етарли бўлмай, ишлаб чиқариш устаси ёки йўриқчи ўзининг юксак маънавий қиёфаси ва бошқа сифатлари билан ҳам ўз шогирдларига намуна бўлиши шарт қилиб қўйилар экан.

Германияда ўқитувчилар ва ишлаб чиқариш таълими усталарининг малакасини ошириш энг масъулиятли иш бўлиб улар энг янги педагогик ва ишлаб чиқариш технологияси билан танишиб, ўқиш якунида нуфузли комиссия имтиҳонидан ўтказилади.

Германия тараққий қилган саноат мамлакати бўлиши билан бирга ҳунар мактабида ўқишга кирмоқчи бўлган кўпгина ёшлар учун ўқиш ўринлари етишмайди. Ҳунар мактабига кириб ўқиш учун ўқувчи энг аввал ишлаб чиқариш корхонасига бориб шартнома тузиши керак, агар корхонанинг истиқбол режасида бўш иш ўрин бўлса, акс ҳолда корхона ўқувчи билан шартнома тузмайди, табиийки у ҳунар мактабига ўқишга қабул қилинмайди.

Семинар машғулотларини тинглар эканмиз, биз Ўзбекистон педагогика фани ва амалиётининг ютуқларидан фахрландик. Чунки машғулотларда немис шерикларимиз бизнинг таълим назариямизни тез-тез эсга олиб ўзларининг далил ва исботларини МДҲ мамлакатлари олимларининг назариялари билан мустаҳкамладилар. Айниқса, концепциялар, давлат таълим стандартлари соҳасидаги ишларимиз немис методист ва олимларини анчагина ҳайратга солди.

Аммо алоҳида таъкидлаб ўтиш жоизки, немис ишлаб чиқариш технологиясини ўрганишимиз лозим. Чунки немис технологияси арзон ва сифатли технологиядир. Шу нуқтаи назардан қараганда бўлғуси семинарларга соҳалар бўйича ишлаб чиқариш таълими усталари ҳам юборилса мақсадга мувофиқ бўлур эди. Фикримизча, энди Германия ҳунар ўргатиш тизимининг ижобий ва мақбул шаклларини ўрганиб, ижодий ёндошилган ҳолда амалиётга татбиқ қилиш вақти етилди. Бунинг учун йирик саноат корхоналарида бизга ҳамма шарт-шароит етарли бўлиши керак.

Ҳозир бозор иқтисодиёти томон бормоқдамиз. Қандай нарсалар харидоргир бўлса билим юртларида ўша касб бўйича ҳунар ўргатмоқдамиз. Бу, албатта, ҳаётнинг талаби, аммо эртанги кунни ҳам ўйлашимиз, эртанги кундаги ишлаб чиқариш қуроллари электрон-автоматизим билан қай даража такомилашишини тасаввур қилишимиз керак. Ҳозир Тошкентдай шаҳри азимда электроника соҳаси бўйича мутахассис тайёрловчи 2-3 ҳунар билим юрти бор. Бизнинг фикримизча, буларнинг сонини сезиларли даражада ошириш лозим бўлади. Бундай билим юртларига болаларни бошланғич мактаб ёшидан бошлаб тайёрлаш, айниқса. ёш техниклар станцияларининг бундай соҳадаги фаолиятини ошириш зарур.

Саноат, уй-рўзғор ерларини безатувчи дизайнерлик соҳаси бўйича мутахассислар тайёрлайдиган ихтисослаштирилган ҳунар билим юртларини ҳар бир вилоятда камида 2-3 тадан очиш ўринлидур. Чунки келажаги буюк мамлакатимизнинг ҳамма нарсаси чиройли ва замонавий бўлмоғи керак.

Ҳамидулла ЙЎЛДОШЕВ,
Тошкент шаҳар халқ таълими бош бошқармаси бошлиғи.
Аҳмаджон УМРОНХЎЖАЕВ,
республика таълим маркази техника бўлимининг бошлиғи.

ЎҚУВЧИ ФАОЛЛАШАДИ, ХОЛИС БАҲОЛАНАДИ

(Давоми. Боши 1-бетда).

Муаллим бу усулда тест тузганда савол ва жавоблар маълум бир тизимга асосланган, яъни бир-бири билан боғланган мавзулар юзасидан тузилиши керак.

2-усул. Бу усулни жавобсиз тест деб номлаш мумкин. Бу усулдан маълум бир бобни ўтиб бўлгач, ўтилганларни умумлаштириш ва такрорлаш мақсадида фойдаланиш мумкин. Муаллим ўтилган боб юзасидан бир соатлик дарс вақтига мўлжаллаб, тахминан 35-40 та савол тузади. Саволлар шундай тузилиши керакки, биринчидан уларга жавоб фақат «ҳа» ёки «йўқ» жавобларидан иборат бўлмаслиги, иккинчидан саволлар жавоби фақат битта жавобдан иборат бўлишлиги ва шу билан барча жавоблар бир-икки сўздангина иборат бўлган қисқа ва лўнда бўлиши керак. Масалан, 8-синф дарслигининг «Ўзбекистоннинг аҳолиси ва хўжалиги» умумий қисми ўтилгач, қуйидаги тарзда саволлар тузиш мумкин.

Намуна:

1. Ўзбекистонда 1 $км^2$ га неча киши тўғри келади?

2. Ўзбекистоннинг қайси вилоятида аҳоли энг сийрак яшайди?

3. Меҳнатга яроқли аҳоли нима дейилади?

4. Шаҳар аҳолиси салмоғининг ошиб бориши нима дейилади?

5. Ўзбекистонда йилига неча млрд $м^3$ газ қазиб олинади?

6. Ўтга чидамли ва қаттиқ қотишмалар заводи қайси шаҳарда жойлашган?

7. Денов туманида қайси субтропик экин экилади?

8. Ғузор — Бойсун — Қумқўрғон темир йўли қайси вилоятларни ўзаро боғлайди?

Эътибор қилсангиз, юқоридаги саволларнинг жавоблари қисқа ва лўндадир. Муаллим шунга ўхшаш саволлардан 35-40 та атрофида тузгач, саволларнинг ҳар бирини тахминан бир минут давомида навбат билан ўқиб беради. Ўқувчилар эса ўз дафтарига тегишли тарзда қуйидаги тартибда фақат жавобларни қайд этиб боради:

Юқоридаги саволларнинг жавоблари:

1. — 48 киши
2. — Навоий вилояти
3. — Ишчи кучлари
4. — Урбанизация
5. — 41 млрд. $м^3$
6. — Чирчиқ шаҳри
7. — Шакарқамиш
8. — Қашқадарё ва Сурхондарё вилояти.

Дарс тугагач, муаллим ўқувчилар билимини баҳолайди. Бу усулнинг қулай томони ушбу бир соатлик дарс давомида бутун синф ўқувчилари баҳоланади, шунингдек, ўқувчиларга берилган топшириқ ва уни бажариш учун имконият барча ўқувчилар учун бир хил ҳажмда бўлади.

3-усул. Бу усул юқоридаги усуллардан анча фарқ қилиб, юқори синф ўқувчилари билимини аниқлашда қўлланса, яхши натижа беради. Масалан, «Жаҳон географияси» курсининг «Хитой Халқ Республикаси» мавзуи ўтиб бўлингач, ушбу давлат учун хос бўлган ва хос бўлмаган таъкидлар саволлар кўринишида қуйидаги тарзда тузилади:

Намуна:

1. Дунёдаги аҳолиси энг кўп давлат.

2. Ҳудудининг катта қисми тоғлик.

3. Аҳолисининг асосий қисми ғарбида яшайди.

4. Ҳудудида уйғурлар истиқомат қилади.

5. ОПЕКка аъзо.

6. Япония билан чегарадош.

7. Энг кўп буғдой ва шоли етиштиради.

8. Энг кўп ип-газлама ишлаб чиқаради.

9. Пойтахти — Пномпень

10. Пул бирлиги — юань

11. Иқтисодиёти кейинги 10-15 йилда жуда жадал ўсди.

12. Чинни ва ипак матолари билан машҳур.

13. Ҳудудидан Сена дарёси оқиб ўтади.

14. Энг кўп тошкўмир қазиб олади.

15. Темир йўллари Осиё қитъасида энг узун.

Бу усулда ўқувчи жавоб бераётганда юқоридаги таъкидларнинг қайси бири Хитой учун хос бўлса «+» ишораси билан, таъкидларнинг қай бири Хитой учун хос бўлмаса «—» ишорасини қўйиб жавоб қайтаради. Юқоридаги жавобда эса тўғри жавоблар қуйидаги шаклда бўлади:

1. +;	2. +;
3. —;	4. +;
5. —;	6. —;
7. +;	8. +;
9. —;	10. +;
11. +;	12. +;
13. —;	14. +;
15. —.	

Ўқувчи ушбу тест усулига жавоб бераётганда агар тўғри таъкид учун «—» ишораси билан, ёки аксинча нотўғри таъкид учун «+» ишораси билан жавоб ёзса, ўқувчи жавоби нотўғри ҳисобланади. Муаллим бу усулда тест тузганда тўғри таъкидлар нотўғри таъкидларга нисбатан кўпроқ бўлишига аҳамият бериши керак.

4-усул. Бу усулни эса якуний дарсларда тадбиқ этиш мумкин. Бу эса ўқувчиларнинг бутун ўқув йили давомида олган билимларини мустаҳкамлашга хизмат қилади.

Масалан, «Материклар ва океанлар табиий географияси» курси ўтиб бўлингач, қуйидагича тартибда ўқувчилар билимини баҳолаш мумкин. Бунда ўрганилган ҳар бир материк тартиб рақами билан доскага ёзиб қўйилади.

1 — Африка;
2 — Австралия;
3 — Евроосиё;
4 — Жанубий Америка;
5.— Шимолий Америка;
6.— Антрактида.

Ўқувчиларга эса олдиндан тайёрланган ва рақамлар акс этган тахтачалар берилади. Кейин муаллим материклар табиатига оид тузилган ранг-баранг саволларни ўқувчилар эътиборига ҳавола қилиб боради. Мисол учун материкларнинг рельефига оид саволлар қуйидаги кўринишда бўлиши мумкин:

Намуна:

1. Қайси материкнинг шимолий қисми рельефи қадимги муз босиши туфайли кучли парчаланган?

2. Қайси материкда қуруқликдаги денгиз сатҳига нисбатан энг паст ботиқ жойлашган?

3. Ҳаракатдаги эребус вулқони қайси материкнинг энг баланд нуқтаси ҳисобланади?

4. Қайси материкда қуруқликдаги энг катта ер ёриқлари жойлашган?

5. Қайси материкнинг 65 фоизини чўлли ҳудудлар ишғол қилган?

6. Дунёдаги энг узун тоғлар тизими қайси материкда жойлашган?

Ўқувчилар эса саволлар эълон қилингач, ушбу савол қайси материк учун хос бўлса, тахтачага жавоб рақамини кўтаради.

Юқоридаги саволларнинг жавоблари эса қуйидагича бўлади:

Саволлар: 1 2 3 4 5 6
Жавоблар: 5 3 6 1 2 4

Шу тариқа дарс охирида ўқувчиларнинг тўплаган умумий очкоси жамланиб, улар баҳоланади. Бу усулни каттароқ davraларда географик ўйин шаклида ҳам ўтказиш мумкин.

Хулоса қилиб айтганда, ҳозир таълимга қўйилаётган асосий талаб дарс мобайнида фақат ўқитувчи ижрочи бўлиб қолмаслиги, балки ўқувчилар ҳам муаллим билан бирга баб-баробар ҳаракат қилишлигидир. Тестнинг турли усулларидан фойдаланиш эса, шубҳасиз, ўқувчилар учун ўз кучига, билимига бўлган ишончни орттиради, уларнинг тафаккур ва хотираси тараққиётининг ўсишига ёрдам беради. Шунингдек ,бу усулда баҳолаш, энг муҳими, ўқувчилар билимига қўйилган баҳоларнинг ҳаққоний бўлишлигини таъминлайди.

Равшан РАЙИМОВ,
Хатирчи туманидаги 17-ўрта мактаб география фани ўқитувчиси.

УНУТИЛМАС ШОДЛИК БАЙРАМИ

Байрам, тантана кимни хурсанд қилиб, кимнинг дилини шод этмайди дейсиз. Айниқса, бу тантананинг сабабчилари жажжи болажонларимиз бўлса. Чиндан ҳам уларнинг қувончига шерик бўлиш, шодликка тўла чеҳраларига боқиш завқ бағишлайди кишига. Уларга қўшилиб ўйнагинг, қувнагинг, қувноқ болалигингга бир дам бўлсада, қайтгинг келади.

Куни кеча Тошкент вилояти Ўрта Чирчиқ туманидаги Ҳ.Назаров номли 52-мактабда 1-синф ўқувчилари саводхонлик байрами ўтказишди. Улар лотин ёзувидаги янги ўзбек алифбосини яхши ўзлаштириб олишди. 4та 1-синфда билим олаётган 113 нафар ўғил-қиз ўзларининг билим олишга чанқоқликларини, бийрон ва санъатга ошно эканликларини бирма-бир намоён этишди.

Албатта, болажонлар бу шодиёнага меҳрибон устозлари ёрдамида тайёрланишган. Улар ёдлаган шеърларда, ижро этган қўшиқларда мустақил Ўзбекистонимиз, яшнаётган юртимиз камоли мадҳ этилди, саҳна ва рақсларда эса жажжиларимизнинг нақадар санъатга ташналиги ўз аксини топди.

Саводхонлик байрамида қатнашган ота-оналар ҳам бениҳоя мамнун бўлишди, фарзандларига пухта билим бераётган устоз-муаллимларга миннатдорчилик билдиришди. Хуллас, болалар ҳам, байрамга йиғилган катталар ҳам яйрашди, қувнашди. Байрам байрамдай ўтди. Албатта, тантанани шундай файзли ўтказишда болаларнинг жонкуяр муаллимлари — Н.Турсунова, Ў.Жиянқулова, Д.Қўлдошева, Ф.Деҳқонбоеваларнинг хизматлари катта бўлди.

Шарифа ИЛЁСОВА.

«Boshlang'ich sinf o'qituvchilariga yordam

BIRINCHI SINFDA SAVOD DARSLARI

Har qanday ijtimoiy taraqqiyot undagi ta'lim-tarbiya tizimining gay darajada tashkil etilishiga ko'p tomonlama bog'liq. Hozirgi davr xalq ta'limi tizimida ham katta o'zgarishlar qilishni taqozo qilmoqda. Zero har bir mamlakatning kelajagi kelgusi avlodning bilimdonligi va tashabbuskorligi bilangina buyuk bo'ladi.Shu jihatdan qaraganda O'zbekiston Xalq ta'limi tizimida so'nggi yillarda ancha yangiliklar sodir bo'ldi. Bularga «Davlat tili haqida»gi, «Ta'lim to'g'risida», «Lotin yozuviga asoslangan o'zbek alifbosiga o'tish to'g'risida»gi Qonunlar asos bo'lib xizmat gilmoqda. Bular asosida bir qancha dasturlar, darsliklar, o'quv qo'llanmalari va boshqa adabiyotlar yaratildi va yaratilmoqda.

Birinchi sinflarda muqobil darsliklar asosida o'qitish boshlandi. Har qanday taraqqiyot, rivojlanish xilma-xil qarashlar, ziddiyatlar, munozaralar natijasida vujudga keladi. Respublikamizda muqobil darsliklarning faoliyat ko'rsatishi ham ana shunday taraqqiyotga zamin yaratadi, deb o'ylaymiz.

Yaqinda «O'qituvchi» nashriyoti Tal'at G'afforova, Xolida G'ulomova, Gulbodom Eshturdiyevalar tomonidan yaratilgan «Birinchi sinfda savod darslari» (O'qituvchilar uchun mo'ljallangan) metodik qo'llanmani chop etdi. Bu metodik qo'llanmada davr talabi asosida birinchi sinfda ta'lim-tarbiya jarayonini takomillashtirish, uni ijodiy tashkil etish uchun o'qituvchilarga aniq tavsiyalar, metodik yo'l-yo'riqlar ko'rsatilgan.

Metodik qo'llanmaning birinchi qismida savod o'rgatish jarayonining tuzilishi va dars turlari, bolalarni o'qishga, yozishga o'rgatish, ularning imloviy savodxonligini oshirish, imlo ustida, gap ustida, so'z ustida, bo'g'in ustidaishlash, dars jarayonida ko'rgazmali vositalardan foydalanish bo'yicha metodik yo'l-yo'riqlar ko'rsatilgan. Muhimi, darsning ijodiy jarayon ekanligi, uni xilma-hil tarzda tashkil etish o'qituvchining mahoratiga bog'liq ekanligi qo'llanmada ifoda etilgan. Shuningdek, ayrim darslik tuzilishining namunaviy modellari ham ko'rsatilgan. Avvalo dars turlari ularning tarkibiy qismlari tahlil qilinib, keyin savod darslari, ona tili, o'qish darslari uchun alohida-alohida namunalar ko'rsatilgan.

Birinchi sinfda asosiy maqsad — o'quvchini to'g'ri o'qis, imloviy savodxonlikka o'rgatish bilan birga uning fikrlash qobiliyatini ham o'stirish, ya'ni mustaqil, ijodiy fikrlaydigan yoshlarni tarbiyalashdir. Ana shu jihatdan qaraganda qo'llanmada o'quvchilarning o'qish malakalari va imloviy savodxonligini oshirish, ijodiy fikrlashga o'rgatishga doir yo'llanmalar, didaktik o'yinlar va ulardan foydalanish yo'llari ilmiy metodik jihatdan to'g'ri bayon etilgan.

Boshlang'ich sinflarda ta'lim jarayonidagi didaktik o'yinlar o'quvchilarni ijodiy fikrlashga o'rgatadi, ularga mavhum (abstrakt)tafakkurning shakllanishiga yordam beradi. Metodik go'llanmada bunday didaktik o'yinlar anchagina bo'lib, u « Osondan qiyinga» tamoyiliga amal qilib berilganki, bu ayni birinchi sinf o'quvchilarining yosh va o'ziga xos xususiyatlarini hisobga olib tuzilganligini ko'rsatib turadi. Masalan, «Bo'g'in bir tovushdan tuzilgan. Bu tovush unlimi yoki undosh?» Men o'ylagan bo'g'inni toping. U ikki tovushdan iborat. Ular qanday tovushlar? «So'zda uchta unli va ikkita undosh tovush bor. Bu so'z necha bo'g'inli?», «Ikki bo'g'inli so'z o'yladim. Kim uni bugun o'qilayotgan sahifadan topib beradi?» kabi didaktik o'yinlar o'quvchilarni ijodiy fikrlashga katta ahamiyat kasb etadi.

Metodik qo'llanmada o'quvchilarning imloviy savodxonligini oshirishga alohida e'tibor qaratildi. Zero savodxonlikka asos ham ana shu davrdan yaratilgadi. Shuning uchun ham mualliflar boshlang'ich sinf o'quvchilarida uchraydigan imloviy xatolar, ularning kelib chiqish sabablari va bartaraf etish yo'l-yo'riqlarini hayotiy misollar asosida ko'rsatib o'tilgan.

Ma'lumki, 6—7 yoshli o'quvchilar aniq buyum va hodisalarga qarab fikrlaydilar. Bu davrda o'quvchilarni abstrakt fikrlashga o'rgatishda ko'rgazmalarning o'rni beqiyosdir. Metodik qo'llanmada ko'rgazmali vositalarni tayyorlash va undan foydalanish yo'llari, uning afzalliklari ancha yaxshi yoritilgan.

Mazkur metodik qo'llanma hozirgi davr talablari asosida yaratilgan bo'lib, u nafaqat o'qituvchilarga, balki ota-onalar, tarbiyachilarga, shuningdek, yangi o'zbek lotin alifbosida o'qish va yozishi o'rganuvchilarga ham muhim va qimmatli metodik manba bo'lib xizmat qiladi.

Sunnatilla RIZAYEV,
Qori Niyoziy nomidagi Respublika Pedagogika fanlari ilmiy tadqiqot institutining katta ilmiy xodimi.

Самарқанд вилояти Булунғур туманидаги 54-ўрта мактабда музей ташкил қилинганига унча кўп вақт бўлгани йўқ. Шунга қарамай, музей ҳар хил экспонатлар билан кундан-кунга бойиб бораётир. Музейни бойитишда мактаб жамоаси ва ўқувчилар, айниқса, тарих фани муаллимлари Избосар Хўжанов, Хайрулла Исломовлар жонкуярлик қилишмоқда.

СУРАТДА: музей фаоллари навбатдаги вазифалар тўғрисида ўзаро фикр алмашишяпти.

Т. ДАВЛАТОВ олган сурат.

Таклифларингизни кутамиз!

Давлат таълим стандартлари бўйича Республика инспекцияси жорий йилнинг июнь ойида бўлиб ўтадиган Ўзбекистон Республикаси Халқ таълими вазирлиги ҳайъат мажлиси муҳокамасига «Бозор иқтисодиёти шароитида узлуксиз иқтисодий таълимни ривожлантириш бўйича қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида» масаласини киритишни режалаштирган.

Маълумки, кундалик турмушимизда жадал суръатлар билан иқтисодий ўзгаришлар содир бўлмоқда. Натижада, айрим йўналишларда иқтисодий таълим ҳаёт талабларидан орқада қолмоқда. Бу эса ўз навбатида тегишли чора-тадбирларни ишлаб чиқишни тақозо этади.

Шунинг учун ҳам биз вазирлик ҳайъати мажлиси муҳокамасига киритиш учун мазкур йўналишдаги долзарб муаммолар ҳамда уларнинг ечими, жойлардаги илғор тажрибалар, янги педагогик технологиялар, узлуксиз иқтисодий таълимни такомиллаштириш ва бошқа қатор масалалар бўйича олимлар, ўқитувчилар, тарбиячилар, методистлар, таълим бошқарув органлари ходимларидан таклифларни кутамиз.

Шунингдек, 1997 йилнинг 25 март куни соат 15.00 да инспекция олимлар ва амалиётчиларни узлуксиз иқтисодий таълимни такомиллаштириш масалаларига бағишланган давра суҳбатига таклиф этади.

Таклифларингизни қуйидаги манзилга юборишингиз мумкин: 700078, Тошкент. Мустақиллик майдони, 5-уй. Давлат таълим стандартлари бўйича Республика инспекцияси Телефонлар: 39-19-92, 39-19-34.

БОЗОРНИНГ ҚОНУНИ ШУ...

Қирғизларда бир мақол бор: «Уққан қулоққа ёзуқ йўқ». Сўнгги пайтларда Республика Халқ таълими вазирлигида ўтказилаётган баъзи тадбирлар ушбу ибратли ақидани бот-бот ёдга солаяпти. Дейлик, яқинда ўтказилган Тошкент шаҳар мактабларининг ҳамда Тошкент вилоятининг баъзи туманларидаги мактаблар раҳбарларининг йиғилиши фикримиз далилидир.

Йиғилишни ХТВ умумий ўрта таълим бошқармаси бошлиғи Гуландон Алимова олиб борди. Бугунги бозор шароитида ўрта умумтаълим мактабларининг аҳвол тўғрисидаги ушбу йиғилиш баҳс-мунозараларга бой бўлди.

Барчамизга маълумки, бозор шароити тадбиркорни «сийлайди». Ғафур Ғуломнинг «Тирилган мурда» асаридаги кечаги даврнинг Мулла Мамажонлари бугун яшаганда эди, шубҳасиз, «тирилмаган» бўларди. Начора, бозор иқтисодиёти шафқатсиз кўринса-да, одилона қонунияти шундай. Хўш, масала шу тарзда экан, бундай шароитда ўрта мактаблар қандай нафас оляпти?

— Туманимиз ҳокимининг қарори билан ҳар бир ўрта мактаб жамоасига 4-5 гектардан ер ажратиб берилди. Мактабимиз жамоаси ўзимизга тегишли ердан ҳар йили 60-70 минг сўмлик даромад оляпмиз. Пуллар мактаб таъмирига, асосан ўқитувчиларга қўшимча ёрдам тариқасида сарфланади, — деди йиғилишда Бўка туманидаги 48-ўрта мактаб директори Абдуғаффор Бакиров.

Мана, мактаб ўз аравасини ўзи тортяпти. Лекин аравани тортадиган куч фақат Бўкадами ёки бошқа жойларда ҳам борми?

— Мен Шайхонтоҳур туманидаги 41-ўрта мактаб директори Назира Аҳмедова: мактабларнинг бозор иқтисодиёти даврида «Берсанг еймаn, урсанг ўламан» қабилида иш тутиши, давр характерига тўғри келмайди. Биз ҳам мактабимизга қўшимча даромад топиш йўлларини ўйлаб топганмиз. Дейлик, чет элдан келган болаларни шартнома асосида ўқитамиз. Улардан тушган пуллар мактаб ҳисобига киритилади. Ёки...

Элимизда «Қимирлаган қир ошар», деган ҳикмат бор. Шунга амал қилгандек йиғилганларнинг ҳар бири мажлисда «ошган қирлари» хусусида гапириб беришди. Аммо бу билан бугун республикамиздаги барча ўрта умумтаълим мактаблари ўзига қўшимча даромад топиш воситаларини яратган, деган гапга ҳали эрта. Бироқ, хулоса ҳам шуки, ушбу гапдаги «даромад олиш воситаларини яратган» деган жойга қачонки нуқта қўйилмас экан, ўсаётган авлоднинг таълим-тарбия олишдаги нуқсонлари йўқолмайди.

Дарҳақиқат, мазкур йиғилишларнинг ташкил этилишидан мақсад ҳам, бизнинг фикримизга ҳамоҳанг бўлса керак.

Алишер НАЗАР.